

Asia: Lausuntopyyntö Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan viranomaisehdotuksesta (MRA 13 §)

Pohjois-Pohjanmaan liitto
kirjaamo@pohjois-pohjanmaa.fi

Lausunto

1 Johdanto

Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaava on edennyt maankäyttö- ja rakennusasetuksen mukaiseen ehdotusvaiheen viranomaislausuntokierrokseen. Pohjois-Pohjanmaan liitto pyytää nyt Luonnonvarakeskukselta (Luke) lausuntoa Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan ehdotusaineistosta.

2 Lausunto

Pyydettynä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

MAANKÄYTTÖÖN JA METSIIN KOHDISTUVAT ILMASTOVAIKUTUSARVIOT

Pohjois-Pohjanmaan energia- ja ilmastovaihemaakuntakaavan viranomaisehdotuksessa esitetään uutena kokonaisuutena maankäytön suunnittelun ilmastovaikutusten arviointi. Tarkastelun kohteena ilmastovaikutusten arvioinnissa ovat tuulivoimahankkeet ja sähkönsiirto, ja etenkin tarkastellaan muutoksia metsiin ja hiilinieluihin. Ilmastovaikutuksia on arvioitu koko elinkaaren ajalta huomioiden myönteiset ja kielteiset ilmastovaikutukset. Luke keskittyy lausunnossaan maankäyttöön ja metsiin kohdistuviin ilmastovaikutusarviointeihin.

EMMI-hankkeen toimesta laaditut maankäytön ilmastovaikutusten arvioinnin tulokset eivät sisälly ehdotukseen. Mahdollisesti tästä syystä arviot maankäytön muutoksista aiheutuvista hiilivarastojen muutoksista on arvioitu vain puuston ja kasvillisuuden osalta, ja maaperässä ja kuolleessa orgaanisessa aineksessa (kuollut puuaines ja karike) tapahtuvat hiilivarastojen muutokset ja muut kasvihuonekaasupäästöt eivät sisälly arvioihin. Siten ehdotuksessa esitettyjä arvioita on pidettävä alustavina.

Ehdotuksessa maankäytön muutoksista aiheutuvat hiilivarastojen muutokset on arvioitu puuston ja kasvillisuuden osalta. Tuulivoimaloiden tieltä (voimala, tiestö, sähkönsiirto) poistettavan puuston vaikutus metsien hiilivarastoon perustuu Luonnonvarakeskuksen metsävaratilastoon puuston keskitilavuudesta metsämaalla (m³/ha) ja keskikasvusta (m³/ha/a) Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella. Koska tuulivoima-alueiden raja-
aus on tiedossa, olisi mahdollista parantaa lähtötilanteen arvioiden luotettavuutta käyttämällä rajauksen mukaisia metsävaratietoja esimerkiksi monilähteisen valtakunnan metsien inventoinnin (MVMi) keskitilavuuskarttoja (2021) tai suoraan puuston biomassakarttoja, tai Suomen metsäkeskuksen ja Metsähallituksen kuvioittaisia metsävaratietoja.

Ehdotuksen laskentaperiaatteissa ja -menetelmissä ei suoraan käy ilmi käsittääkö arvio puustobiomassan poistumasta koko puuston biomassan vai maanpäällisen biomassan osuuden. Käytetty muuntokerroin näyttäisi koskevan vain maanpäällistä runkopuuta, jolloin arviossa ei ole mukana muita puun osia kuten oksia, lehvästöä, kantoa ja juuria, jotka myös poistuvat elävän puuston hiilivarastosta hakkuun yhteydessä.

Arvot eivät sisällä vaikutuksia maaperän hiilivarastoihin tai muita kasvihuonekaasupäästöjä, jotka ovat merkittävä osa kokonaisuutta. Maankäytön ilmastovaikutusten arvioinnissa on huomioitu maatuulivoima-alueet ja sähkönsiirto maa-alueilla. Laskentaperiaatteiden ja -menetelmien kuvauksissa hiilinielun menetykseen mainitaan myös maaperän hiili, vaikka sitä ei arvioitu. Maan käytön muutosten ilmastovaikutuksista on esitetty luonnosvaiheessa arvio metsien hiilivarastojen menetyksistä. Laskentoja tarkennettaessa olisi hyvä sisällyttää tuulivoiman rakentamisen ilmastovaikutusarviot kaikentyyppisistä maankäyttömuutoksista.

Maankäytön ilmastovaikutusten sisällyttäminen energia- ja ilmastovaihekaavunkaavaan on erittäin ajankohtaista ja olennaista. Ehdotus osoittaa ilmastovaikutusten arvioinnin haasteet maankäyttösektorilla. Luke katsoo, että vaikutusten yksityiskohtaisempi laskenta voisi olla mahdollista saatavilla olevilla aineistoilla.

MERITUULIVOIMA

Viranomaisehdotuksessa on kaavoitettu merituulivoimaa erityisesti Raahen ympäristöön, mutta myös Hailuodon pohjoispuolelle. Luke toteaa, että Pohjanlahden alueella on vireillä lukusia merituulivoimahankkeita, mutta suunnittelu kokonaisuudessaan ei ole selkeästi minkään tahon hallinnassa ja hankkeiden mahdollisia yhteisvaikutuksia esimerkiksi lintuihin hylkeisiin, ja vaelluskaloihin ei pystytä nykyisillä tiedoilla ennakoimaan. Yhteisvaikutuksiin tulisi Luken käsityksen mukaan kiinnittää enemmän huomiota ja niiden ennakkointiin tarvittavaa tietoa tulisi hankkia lisää.

PORONHOITO

Luke näkee, että aidosti vuorovaikutteiset prosessit alueen paliskuntien ja suunnittelusta vastaavien tahojen välillä tuulivoima-alueiden sijoittamisessa ja niiden myöhemmässä rakentamisessa ovat tärkein keino välttää ja lieventää tuulivoimarakentamisesta aiheutuvia haittoja poronhoidolle. Luke katsoo näitä neuvotteluita ja poronhoidon paikkatietoaineistojen käyttöä erittäin tärkeiksi keinoiksi arvioitaessa kaavaan suunniteltujen tuulivoima-alueiden sijaintia ja mahdollisia vaikutuksia poronhoitoon. Luke katsoo tärkeäksi, että voimalinjojen mahdollisten vaikutusten huomioiminen myös poronhoitoon ja niiden aiheuttamien haittojen lieventäminen sisällytetään kaavamääräyksiin. Kattava yhteisvaikutusten arviointi myös poronhoidon kannalta on merkittävää. Esimerkiksi alueille suunnitellut aurinkovoimama-alueet muodostavat laajoja yhtenäisiä alueita, jonne poroja ei todennäköisesti voi päästää. Luke tuottaa lähivuosina Windlife-hankkeessaan myös uutta tutkimustietoa tuulivoimarakentamisen vaikutuksista poronhoitoon, jota voidaan hyödyntää vaikutusarvioinneissa.

LINNUSTO

Pohjois-Pohjanmaan rannikko ja sen läheiset alueet ovat merkittävä hanhien, kurkien ja petolintujen muuttoreitti ja muuton aikainen lepäilyalue. Erityisesti Hailuoto-Limminganlahti alue ja Tyrnävän pellot ovat tärkeitä keväisiä hanhien lepäilyalueita ja ovat osa mm. erittäin uhanalaisen kiljuhanhen muuttoreittiä. Selostuksessa todetaankin aivan oikein, että tälle Pohjois-Pohjanmaan päämuuttoreittivyöhykkeelle ja sen läheisyyteen tuulivoimarakentamista tulee välttää.

Lajikohtaiset päämuuttoreitit on huomioitava hankkeiden vaikutusarvioinnissa. Vaikutusarvioinnin tueksi on tehtävä perusteelliset maastoselvitykset. YVA- ja kaavamennettelyjen osana on laadittava yhteisvaikutusarviointi, joka sisältää koko maakunnan käsittävän tarkastelun mahdollisista voimaloista vapaista muuttoreiteistä, joita pitkin linnut voivat turvallisesti muuttaa maakunnan läpi. Päämuuttoreitillä tai sen läheisyydessä sijaitsevat levähdys- ja ruokailualueet sekä niihin liittyvät yöpymisalueet tulee myös huomioida. Hankkeiden vaikutusarvioinneissa tulee myös huomioida muuttoreittien mahdollinen muuttuminen. Vaikutusarvioinneissa tulee tulevaisuudessa visuaalisen havainnoinnin lisäksi hyödyntää satelliittiseurantaa tai tutkahavaintoja.

Törmäysvaikutukset ovat erityisen vahingollisia hitaasti lisääntyville meri- ja maakotkalle. Huomattavalle osalle alueen maakotkareviirejä on suunnitteilla tuulivoimaa. Maakotkaparit viettävät vuoden ympäri aikaansa noin 10 km säteisellä reviirillään. Törmäysriski on siis ympärivuotinen eikä vain pesintäaikaan rajoittuva. Vaikutukset metsäalueille rakennettavista tuulipuistojen linnustovaikutuksista tunnetaan huonosti. Arviointitoissa on syytä pyrkiä hyödyntämään laajasti tuoreinta saatavilla olevaa ja tulevaa tutkimustietoa. Maakotkan osalta tulisi toteuttaa 2–6 km rakentamaton suojavyöhyke jokaisen maakotkareviirin ydinalueen ympärille. Voimaloiden lisäksi voimajohtojen tiedetään olevan riskitekijä. Johtimien merkitseminen kotkareviireillä tulisi tehdä näkyväksi esimerkiksi ns. lintupalloilla. Tuulivoimahankkeissa voidaan laatia seurantasuunnitelmat kotkareviireille kohdistuvien vaikutusten seurantaan ja suositeltavien lieventämistoimenpiteiden toteuttamiseen sekä niiden tarpeellisuuden ja toimivuuden havaitsemiseen. Käytännössä törmäysmallinnuksessa käytettäviin parametreihin liittyy epätarkkuuksia, jotka kaikki vaikuttavat lopputulokseen. Näin ollen myös visuaalinen havainnointi on tarpeellista. Tulevaisuuden tuulivoimarakentamisen laajimmat lintupopulaatiotason vaikutukset saattavat kohdistua Suomen lintulajeista juuri maakotkaan. Yhteisvaikutusten tarkastelu olisi tarpeen toteuttaa samanaikaisesti lajin koko levinneisyysalueella Suomessa.

Vaikutusarvioinneissa tulisi myös huomioida suojelualueiden ulkopuoliset uhanalaisesiintymät niillä lajeilla, joiden esiintymäalueita tuulivoimarakentaminen uhkaa ja joilla törmäysriski tai muu haittavaikutus on olennainen.

SUSI

Selostuksessa kerrotaan, että ”maakuntakaavan tuulivoima-alueiden kohdekuvauksissa on huomioitu, mikäli alue sijoittuu susireviirille. Hankkeen yksityiskohtaisen suunnittelun yhteydessä arvioidaan, onko hankkeella mahdollisesti vaikutuksia susireviiriin”.

Luke näkee tässä haasteena sen, että kokonaisuuden tarkastelu, joka tulisi tapahtua maakuntakaava-tasolla jää toteutumatta. Tällä hetkellä useille susireviireille suunnitellaan useita hankkeita, jolloin yksittäisillä reviireillä häiriöttömän yhtenäisen erämaisen alueen määrä vähenee. Mikäli tuulivoimaa rakentuu yhtä aikaa usean eri hankkeen toimesta saman reviirin sisällä ja läheisyydessä, saattaa yhtäaikainen häiriön määrä olla merkittävä. Hankkeissa tarkastellaan yhteisvaikutuksia yleensä lähimpien hankkeiden kanssa. Maakuntatasolla vaikutuksia on mahdollista tarkastella paljon laajemmassa mittakaavassa.

Lisäksi Luke näkee haasteellisena sen, että tarkastellaan vain tällä hetkellä tunnettuja susireviirejä. On syytä tarkastella useita peräkkäisiä vuosia, sillä alueet, joilla on säännöllisemmin ollut susireviiri, ovat alueita, joilla on edellytykset suden lisääntymiselle (ravintoa ja riittävän häiriöttömiä alueita).

Maakuntakaavan tuulivoimarakentamista koskevassa yleismääräyksessä todetaan, että vaikutukset sensitiivisiin lajeihin on selvitettävä ja arvioitava hankkeen yksityiskohtaisessa suunnittelussa. Luke huomauttaa, että maakuntatasolla olisi syytä tarkastella mm. suurpetojen ja metsäkanalintujen osalta yhteisvaikutuksia, ekologisten käytävien toimivuutta ja riittävien yhtenäisten häiriöttömien metsäalueiden säilyvyyttä. Tässä tulisi huomioida myös muu rakentaminen ja suunnittelu (esim. aurinkovoima), jotka osaltaan vaikuttavat alueiden pirstoutumiseen ja elinympäristöjen laatuun.

METSÄPEURA

Syyskuussa 2023 julkaistiin päivitetty Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma, jossa todetaan elinympäristön muutoksen (kuten tuulivoimarakentaminen) olevan merkittävin riski metsäpeurakannan elinkyvyille. Hoitosuunnitelmassa todetaan, että laajojen alueiden kaavoittamista tuulivoimalle tai muulle voimaperäiselle rakentamiselle tulisi välttää, kunnes niiden vaikutuksista metsäpeuraan on tutkittua tietoa. Luke on käynnistänyt vuoden 2023 alussa viisivuotisen hankkeen, jossa selvitetään tuulivoimarakentamisen vaikutuksia mm. metsäpeuraan.

Metsäpeura on luontodirektiivin II-liitteen laji, jonka elinympäristöille on osoitettava riittävä määrä suojelualueita kannan elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Pohjois-Pohjanmaalla metsäpeura on suojeluperustelaji neljällä Natura-alueella: Rumala-Kuvaja-Oudonrimmet (Vaala, Siikalatva), Kansanneva-Kurkineva-Muurainsuo (Pyhäntä), Etelä-Sydänmaa (Reisjärvi) ja Kivinevan alue (Sievi). Metsäpeuraa on esitetty suojeluperustelajiksi 38:lle Natura-alueelle Pohjois-Pohjanmaalla. Lisäysehdotukset on tehty asiantuntijatyönä Metsähallituksen, Luonnonvarakeskuksen ja Suomen riistakeskuksen toimesta vuonna 2023 ja ne perustuvat ajantasaiseen tietoon metsäpeurakannan levinneisyydestä (mm. maastohavainnot, pannoitettujen metsäpeurojen liikkeet). Ympäristöministeriön pyytämä Natura-perusteiden päivitys metsäpeuran osalta on talletettu Lajitieto.fi sivustolle ja odottaa Ympäristöministeriön käsittelyä.

Suovaltaisten Natura-alueiden verkosto muodostaa elintärkeän rungon metsäpeuran lisääntymiselinympäristöille. Merkittävä määrä metsäpeuroista kuitenkin vasoo ja hoitaa vasaan myös Natura-alueiden ulkopuolella usein Natura-alueiden tuntumassa.

Yksin Natura-alueiden verkosto ei pysty ylläpitämään elinkykyistä metsäpeurapopulaatiota, koska metsäpeuralle soveltuvat Natura-alueet ovat pienialaisia ja kaukana toisistaan. Natura-alueiden ympäristön erämaat ja Natura-alueiden väliset ekologiset yhteydet ovat siksi keskeisiä elinkykyisen metsäpeurakannan säilyttämisessä.

Rangifer-suvun (esim. poro) lisääntyvien vaadinten on tutkimuksissa todettu välttelevän toiminnassa olevia tuulivoima-alueita (esim. Tolvanen et. al. 2023). Vasovilla ja vasojaan hoitavilla porovaatimilla häiriövaikutus on havaittu selkeimmin 5 km säteellä voimaloista (Skarin ym. 2018). Luke käytti Keski-Suomen 2040 kaavaehdotuksen asiantuntija-arvioinnissa 5 km vyöhykettä arvioitaessa tuulivoima-alueiden vaikutuksia metsäpeuraan (Luonnonvarakeskus 2022). Tätä 5 km suojavyöhykettä on myös esitetty Ympäristöministeriön tuulivoimarakentamisen ohjeistuksen päivityksessä v. 2023. Ohjeistuksen päivitykseen esitettiin myös suositus, jossa erämaisille alueille rakennettujen tuulivoima-alueiden välillä tulisi olla n. 10 km rakentamatonta aluetta. Sen vuoksi Luke näkee, että Tuuli-hankkeessa käytetyt häiriövaikutuskriteerit ovat puutteellisia ja nykyinen kaavaehdotus ei täytä kaikilta osin em. suosituksia.

Edellä mainituin perustein Luke pitää epätodennäköisenä sitä, että tuulivoima-alueiden sisällä tai välittömässä läheisyydessä vasaosi tai hoitaisi vasaansa sama määrä vaatimia, kuin ennen tuulivoiman rakentamista. Riskinä on, että rakennettavien tuulivoima-alueiden häiriövaikutuksen aiheuttaman välttämiskäyttämisen myötä nykyisiä tai potentiaalisia metsäpeurojen kesäalueita poistuu Suomenselän metsäpeurapopulaation käytöstä. Tätä kutsutaan toiminnalliseksi luontokadoksi. Tuulivoimaloiden rakennusaikainen häiriö aiheuttanee vielä voimakkaampaa alueen välttelyä.

Lisäksi toiminnallisen luontokadon myötä elinympäristöön tulee monenlaisia lineaarirakenteita (mm. teitä ja sähkölinjoja), jotka muuttavat petosaalisdynamikkaa. Pohjois-Amerikan metsäkaribualueilla sen on todettu olevan haitallista metsäpeuraa vastaavalle metsäkaribulle. Luke näkee, ettei uusia lineaarirakenteita tulisi rakentaa metsäpeuran keskeisille elinympäristöille ja esiintymisalueille.

Pohjois-Pohjanmaan maakunnan erämaiset suovaltaiset alueet (erityisesti maakunnan koillis-, itä- ja eteläosissa) ovat Suomenselän metsäpeuraosakannan keskeistä lisääntymisaluetta (kesäelinympäristöä). Karttatarkastelun perusteella useat nykyiset tuulivoimasuunnitelmat, merkittävimmät metsäpeuran elinympäristöt ja esiintymisaluetat menevät päällekkäin koko maakunnan alueella (ks. kuva 1 ja 2). Alueelle on vireillä myös kaavan ulkopuolisia tuulivoiman tuotantoalueita. Samat alueet ovat myös syksyisiä kerääntymis/levähtämisaluetta ja vaellusreittejä.

Toistaiseksi Pohjois-Pohjanmaalla kesänsä viettäneet metsäpeurat ovat pääosin vaeltaneet talvehtimaan Etelä-Pohjanmaalle (kuva 3). Talvehtiminen Pohjois-Pohjanmaan maakunnan alueella on ollut satunnaista, sillä vain pieni määrä metsäpeuroja on viettänyt talvea tai osan talvesta Kestilässä, Veneneva-Pelson alueen tuntumassa. Tällä hetkellä Pohjois-Pohjanmaan talvehtivien metsäpeurojen määrä on kasvanut ja todennäköisesti kasvaa edelleen, koska alueella esiintyy paikoin runsaasti poronjäkäliä kasvavia kankaita.

Metsäpeurojen kesä- ja talvilaidunalueiden välinen vaellusreitti kulkee maakunnan eteläosista (Sievi, Reisjärvi) kohti Oulujärveä. Pyhännän seutu on vaellusten solmukohta, jossa on syysaikainen kerääntymisalue ja josta osa peuroista suuntaa pohjoisen laajoille suoalueille (Lähde: Luonnonvarakeskuksen paikkatietoaineistot). Pieni osa peuroista vaelttaa keväin syksyin Kainuun ja Pohjois-Savon suuntaan mm. Talaskankaan seudulle.

Metsäpeurakannan suojelun kannalta tärkeintä on varmistaa Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevien nykyisten kesäelinympäristöjen ja niiden yhteyksien säilyminen huomioimalla tuulivoiman sijoittelussa lajin kesäaikaiset elinalueet, erityisesti Natura- ja luonnonsuojelualueilla. Lisäksi on erittäin tärkeää mahdollistaa metsäpeurojen kesäaikaisten elinalueiden vahvistuminen nykyisen vaellusreitin ympäristössä, jotta Suomenselän osakannan elinalueen yhtenäisyys ja eheys säilyy vähintään nykyisellään. Erityisen tärkeää on yhteyden ylläpitäminen niiden maakunnan ja maakunnan ulkopuolella sijaitsevien Natura-alueiden välillä, joiden suojeluperustelaji metsäpeura on.

Suomenselän metsäpeurojen kesäalueiden laajentuminen Pyhännältä Oulujärven eteläpuolitse kohti Kainuun metsäpeuraosakannan elinaluetta on tärkeää mahdollistaa turvaamalla häiriövapaita elinympäristöjä, etenkin Natura- ja luonnonsuojelualueita ja niiden välisiä yhteyksiä.

Näillä perusteilla arvioituna kaavaehdotuksessa useat tuulivoima-alueet ovat metsäpeurakannan suojelun näkökulmasta ongelmallisia, sillä ne sijoittuvat elinympäristöjen päälle ja/tai niiden häiriöalueet ulottuvat ainakin 20:lle metsäpeuran kannalta merkittävälle Natura-alueelle joko kokonaan tai osittain. Erityisen ongelmallisia ovat sellaiset hankkeet, jotka yhdessä ympäröivät metsäpeuralle tärkeitä Natura-alueita siten, että Natura-alueet jäävät kokonaan moninkertaisten häiriövyöhykkeiden alle. Tällaisia alueita ovat mm. Karhusuo-Viitasuo, Sarvisuo-Jerusaleminsuo, Säippäsuo-Kivisuo, Tolkansuo, Rumala-Kuvaja-Oudonrimmet, Rimpineva-Matlanneva, Törmäsenrimpi-Kolkanneva, Iso Suksineva - Ahvenjärvenneva – Turvakonneva, Haudanneva, Tervaneva - Sivakkanneva – Pitkäkangas ja Iso Mällineva - Pieni Mällineva.

Lisäksi tulee kiinnittää huomiota metsäpeuralle kesäelinympäristöinä soveliaisiin suoalueisiin:

1. Kumpusuo (Utajärvi). Lyhyt etäisyys Säippäsuo-Kivisuo Natura-alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
2. Korteperänsuo (Utajärvi, Vaala). Lyhyt etäisyys Säippäsuo-Kivisuo Natura-alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
3. Susisuo (Vaala). Lyhyt etäisyys Säippäsuo-Kivisuo Natura-alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
4. Salmijärvenneva (Sievi). Lyhyt etäisyys Kivinevan Natura-alueesta, jossa metsäpeura on suojeluperustelaji.
5. Palokangas (Pyhäjärvi). Lyhyt etäisyys Ison Karsikkonevan ja Suurisuo-Sepänsuo-Paanasennevan Natura-alueille, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
6. Moskuankangas (Pyhäjärvi). Lyhyt etäisyys Ison Karsikkonevan Natura-alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
7. Itämäki-Murtomäki (Pyhäjärvi). Lyhyt etäisyys Tervanevan-Sivakkannevan-Pitkäkankaan Natura -alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.
8. Halmemäki (Kärsämäki). Lyhyt etäisyys Kärsämäenjärvien ja Haudannevan Natura-alueille, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.

9. Hautakangas (Pyhäjärvi). Lyhyt etäisyys Kärsämäenjävien, Haudannevan ja Sammakkolammen metsä -nimisille Natura-alueille, joilla metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.

10. Pilpankangas (Pyhäjärvi). Lyhyt etäisyys Kärsämäenjävien ja Sammakkolammen metsä -nimisille Natura-alueille, joilla metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.

11. Honkakangas (Siikalatva). Lyhyt etäisyys Venenevan luonnonsuojelualueelle (Honkakankaan osa-alue), jossa metsäpeuran kesäelinympäristöä ja talvehtimishavaintoja.

12. Pyöriänneva (Pyhäntä). Lyhyt etäisyys Törmäsenrimpi-Kolkannevan Natura-alueelle, jossa metsäpeuraa esitetty suojeluperustelajiksi.

Luke huomauttaa myös, että maakunnan eteläosassa sijaitseva laaja hankealueiden keskittymä sekä esitykset sähkölinjoista muodostavat kokonaisuuden, jonka yhteisvaikutukset metsäpeuran ja vaelluskäyttämiseen tulee arvioida huolellisesti (ks. kuvat 2 ja 3), jotta erityisesti Natura-alueiden väliset yhteydet säilyvät riittävinä. Luke katsoo, ettei em. alueiden läheisyyteen tule rakentaa tuulivoimaa ja riittävä etäisyys tulee varmistaa erityisesti tärkeille lisääntymisalueille.

Lausunnon liitteet:

Kuva 1. Lisääntyvien metsäpeurojen elinympäristöt Pohjois-Pohjanmaalla. Kartta perustuu pannoitettujen vaadinten (n = 82) kesäaikaiseen (toukokuun 15. – heinäkuun 31.) elinympäristönvalintaan. Malli ja sen selite tulevat saataville Luken open data-portaaliin.

Kuva 2. Pantapeurojen paikannustiheyksiä kesällä = vihreä, talvella = sininen, harmaa = vaellusreitit. (Pikselin koko 1x1 km, noin 600 000 paikannusta, 123 merkittyä naaraa)

Kuva 3. GIUM-konsortion (Global Initiative on Ungulate Migration, <https://www.cms.int/en/gium>) analysoima Suomenselän metsäpeuran muuttoreitistö (migration corridors). Aineisto perustuu 90 GPS-pannoitetun naaraan paikannuspisteeseen).

3 Lausunnon tiivistelmä

Luke näkee, ettei nykyinen kaavaehdotus ole kestävä metsäpeuran elinkyvyn näkökulmasta. Metsäpeuralle sopivien elinympäristöjen, nykyisen levinneisyyden, metsäpeuralle tärkeiden Natura-alueiden päällekkäisyys kaavassa esitettyjen tuulivoima-alueiden sekä niiden häiriövyöhykkeet muodostavat merkittävän uhan metsäpeuran lisääntymiselle, levittäytymiselle ja elinkyvylle. Nykyisillä suunnitelmilla useat Natura-alueet joutuvat eristyksiin ja täysin häiriövyöhykkeiden alle, jotka heikentävät niiden soveltuvuutta lisääntymiseen ja muuhun käyttöön ja siten häiritsevät merkittävästi Natura-alueiden välisiä ekologisia yhteyksiä. Nykyinen tuulivoimarakentamisen suunnitelma painottuu suurelta osin erämaisille metsäpeura-alueille. Luke näkee, että nykyistä kaavaa tulee arvioida huolellisesti ja tuulivoimarakentamista tulee välttää alueilla, jotka ovat erämaisille lajeille kriittisiä. Linnuston osalta Luke näkee merkittäväksi yhteisvaikutusten tarkastelun. YVA- ja kaavamennettelyjen osana tulisi laatia yhteisvaikutusarviointi, joka sisältää koko maakunnan käsittävän tarkastelun mm. mahdollisista voimaloista vapaista muuttoreiteistä, joita pitkin linnut voivat turvallisesti muuttaa maakunnan läpi.

Vaikutusarvioinneissa tulee myös huomioida muuttoreittien mahdollinen muuttuminen. Törmäysvaikutukset ovat erityisen vahingollisia hitaasti lisääntyville lajeille kuten meri- ja maakotkalle. Huomattavalle osalle maakotkareviirejä on kuitenkin suunnitteilla tuulivoimaa. Maakotkan osalta tulisi toteuttaa 2–6 km rakentamaton suojavyöhyke jokaisen maakotkareviirin ydinalueen ympärille. Maakotkan osalta yhteisvaikutusten tarkastelu olisi tarpeen toteuttaa samanaikaisesti lajin koko levinneisyysalueella Suomessa. Lisäksi tulisi huomioida suojelualueiden ulkopuoliset uhanalaisesiintymät sellaisilla lajeilla, joiden esiintymäalueita tuulivoimarakentaminen uhkaa ja joilla törmäysriski tai muu haittavaikutus voi olla merkittävä. Myös merelle rakennettavan tuulivoiman osalta tulisi Luken näkemyksen mukaan kiinnittää merkittävästi enemmän huomiota yhteisvaikutuksiin ja niiden ennakoitiin tarvittavaa tietoa tulisi hankkia lisää. Poronhoidon osalta Luke näkee, että aidosti vuorovaikutteiset prosessit alueen paliskuntien ja suunnittelusta vastaavien tahojen välillä tuulivoimalueiden sijoittamisessa ja niiden myöhemmässä rakentamisessa ovat tärkein keino välttää ja lieventää tuulivoimarakentamisesta aiheutuvia haittoja. Kattava yhteisvaikutusten arviointi myös poronhoidon kannalta on merkittävää (eri tuulivoimahankkeiden lisäksi myös mm. aurinkovoimahankkeet). Lisäksi on hyvä huomioida, että Luke tuottaa lähivuosina Windlife-hankkeessaan myös uutta tutkimustietoa tuulivoimarakentamisen vaikutuksista poronhoitoon, jota voidaan hyödyntää vaikutusarvioinneissa. Maankäytön ilmastovaikutusten sisällyttäminen energia- ja ilmastovaihemaaakuntakaavaan on erittäin ajankohtaista ja olennaista. Maankäytön muutoksista aiheutuvia hiilivarastojen muutoksia on selostuksessa arvioitu vain puuston ja kasvillisuuden osalta, jolloin maaperässä ja kuolleessa orgaanisessa aineksessa tapahtuvat hiilivarastojen muutokset ja muut kasvihuonekaasupäästöt eivät sisälly arvioihin. Siten ehdotuksessa esitettyjä arvioita on pidettävä alustavina. Laskentoja tarkennettaessa olisi hyvä sisällyttää tuulivoiman rakentamisen ilmastovaikutusarviot kaikenlaisista maankäyttömuutoksista. Luke katsoo, että vaikutusten yksityiskohtaisempi laskenta voisi olla mahdollista saatavilla olevilla aineistoilla.

Jani Lehto

Johtaja, biotalous ja ympäristö

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 22.02.2024 klo 18:32:24.

Lausunnon valmistelija(t):

Saara Kattainen

Antti Lappalainen, Antti Paasivaara, Esa Huhta, Markus Haakana, Tarja Tuomainen

Liitteet:

Tiedoksi: